

Шишкіна К. О.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – старший
викладач кафедри кримінального
права та кримінології, к.ю.н., с.н.с.*

Березняк В. С.

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ЗЛОЧИНУ «ГЕНОЦИД» ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОМ УКРАЇНИ ТА МІЖНАРОДНИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОМ

Сучасна політична карта світу наповнена великою кількістю країн, котрі є досить різними за розмірами, географічним розташуванням, расовим та національним складом, ідеологічними поглядами та ін. Тому, протягом усієї історії людства ми мали змогу час від часу спостерігати багато випадків скоєння досить серйозних злочинів, котрі викликали занепокоєння всієї світової спільноти. Не є виключенням з правил й вчинення такого особливо тяжкого злочину як геноцид.

Актуальність цього дослідження полягає в тому, що тлумачення поняття «геноциду» та застосування правових норм, котрі пов'язані з ним, є досить спірними питаннями на сьогоднішній час. Нині існують певні країни, котрі в силу тих чи інших причин, відмовляються від прийняття загальноприйнятих трактувань наведеного поняття та не бажають визнавати винними осіб, котрі приймали участь у вчиненні цього умисного діяння.

У ст. 442 ККУ України поняття «геноцид» визначається як діяння, умисно вчинене з метою повного або часткового знищення будь-якої національної, етнічної, расової чи релігійної групи шляхом позбавлення життя членів такої групи чи заподіяння їм тяжких тілесних ушкоджень, створення для групи життєвих умов, розрахованих на повне чи часткове її фізичне знищення, скорочення дітонародження чи запобігання йому в такій групі або шляхом насильницької передачі дітей з однієї групи в іншу. Також до наведеного поняття належать публічні заклики до геноциду та виготовлення матеріалів із закликами до геноциду з метою їх розповсюдження або розповсюдження таких матеріалів [1]. Як бачимо, з диспозиції цієї статті випливає, що геноцид є діянням, спрямованим проти життя та здоров'я осіб і належить до особливо тяжких злочинів.

В той же час у ст. 6 Римського статуту Міжнародного Кримінального Суду витлумачено «геноцид» як будь-яке з наступних діянь, що скоюється з наміром знищити, повністю або частково, будь-яку національну, етнічну,

расову або релігійну групу як таку, а саме: вбивство членів такої групи, нанесення серйозних тілесних ушкоджень чи розумового розладу членам такої групи, створення для групи життєвих умов, розрахованих на повне чи часткове її фізичне знищення, заходи, спрямовані на скорочення дітонародження в такій групі чи насильницька передача дітей з однієї групи в іншу [2].

З вищенаведеного можна зробити висновок, що поняття «геноциду» в обох нормативно-правових актах має цілу низку схожих рис. Це пояснюється тим, що за основу наведених законодавчих актів була взята Загальна декларація прав людини (1948). Саме вона проголошує рівність усіх людей, не залежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища [3]. Базуючись, на цих положеннях законотворці Кримінального кодексу України та Римського статуту міжнародного кримінального суду визначали зміст поняття «геноциду».

Але, попри значну схожість представлених правових норм, існують певні відмінності. По-перше, у Кримінальному кодексі України поняття «геноциду» є досить ширшим, ніж у Римському статуті Міжнародного Кримінального Суду. У ККУ України крім загального визначення містяться доповнення щодо публічних закликів до геноциду, виготовлення матеріалів із закликами до геноциду з метою їх розповсюдження та розповсюдження таких матеріалів. По-друге, у визначенні, котре надане у Римському статуті Міжнародного Кримінального Суду зазначається про нанесення розумового розладу членам будь-якої національної, етнічної, расової чи релігійної групи. На відміну від нього у ст. 442 ККУ України не зазначено про нанесення розумового розладу представникам певних груп.

У п.10 ч.1 ст. 2 Проекту кодексу злочинів проти миру і безпеки людства зазначено про дії влади будь-якої держави або фізичних осіб, скоювані з наміром знищити, повністю або частково, будь-яку національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку, включаючи: вбивство членів такої групи, нанесення тяжких тілесних ушкоджень чи розумового розладу членам такої групи, навмисне створення для такої групи життєвих умов, розрахованих на повне або часткове її знищення, вжиття заходів, розрахованих на попередження дітонародження в такій групі та насильницька передача дітей з однієї групи в іншу [4]. У цьому документі поняття «геноцид» не зазначено як таке. Але, проаналізувавши попередні визначення, можна зробити висновок, що у цьому пункті йде мова саме про «геноцид».

Проект кодексу злочинів проти миру і безпеки людства також має певні відмінності з попередньо зазначеними нормативно-правовими актами. Суттєвою відмінною рисою є те, що у Кримінальному кодексі України та у Римському статуті Міжнародного Кримінального Суду поняття «геноцид» визначається як умисно вчинене діяння, а у Проекті кодексу злочинів проти

миру і безпеки людства воно тлумачиться як: «дії влади будь-якої держави або фізичних осіб». Тобто у перших двох випадках відсутні уточнення щодо суб'єктів, котрі вчиняють цей злочин, в той же час як у третьому випадку вони є конкретно визначеними.

У ст. 107 Модельного кримінального кодексу для держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав поняття «геноциду» тлумачиться як діяння, направлені на повне або часткове знищення національної, етнічної, расової чи релігійної групи, шляхом вбивства членів цієї групи, заподіяння тяжкої шкоди їхньому здоров'ю, насильницького перешкоджання дітонародження, примусової передачі дітей, насильницького переселення або іншого створення життєвих умов, розрахованих на фізичне знищення членів такої групи [5].

Проаналізувавши вищезазначене можна стверджувати, що усі раніше перелічені правові акти мають як ряд схожих, так і ряд відмінних рис. По-перше, у Модельному кримінальному кодексі держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав зазначено про заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю, на відміну від Кримінального кодексу України, Римського статуту Міжнародного Кримінального Суду та Проекту кодексу злочинів проти миру і безпеки людства, у котрих сказано про нанесення тяжких (серйозних) тілесних ушкоджень. По-друге, у останніх трьох нормативно-правових документах, на відміну від Модельного кримінального кодексу держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав не вказано жодних відомостей стосовно насильницького переселення певних груп.

Отже, підсумувавши викладене, можна зробити висновок, що існує чимала кількість як схожих, так і відмінних рис у визначенні та трактуванні поняття «геноциду». На нашу думку, аналіз різних підходів до формування та розуміння правових понять дасть змогу покращити як національне кримінальне законодавство, так і міжнародне кримінальне законодавство.

---

1. Кримінальний кодекс України: зі змінами та доповненнями станом на 10.11.2018. К.: ПАЛИВОДА А. В., 2018. 212 с.

2. Римський статут міжнародного кримінального суду. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588.

3. Загальна декларація прав людини. URL: https://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=82:1&catid=47:un&Itemid=74&lang=ru.

4. Проект кодексу злочинів проти миру і безпеки людства. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/code_of_offences.shtml.

5. Модельний кримінальний кодекс держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав. URL: <https://www.icrc.org/ru/doc/assets/files/other/crim.pdf>.

6. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – 10-те вид., переробл. та допов. Київ: ВД «Дакор», 2018. 1360 с.